

Motion till riksdagen 2020/21:3992

av **Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M)**

med anledning av prop. 2020/21:163 Förebyggande av våld i nära relationer

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om socialtjänstens ansvar för att tillhandahålla insatser riktade till våldsutövare i syfte att bidra till att de slutar använda våld, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Socialstyrelsen i uppdrag att klargöra ansvaret för insatser och behandlingar som rör såväl vården som socialtjänsten och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla möjligheten att initiera en samordnad individuell plan och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett nationellt ansvar för samordning och kunskapsutveckling i fråga om insatser och behandling till personer som utsätter närstående för våld, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram verksamhetspecifika riktlinjer för informationsutbyte och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om tillfälligt boende för våldsutövare och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra regelbundna nationella studier om våld och andra övergrepp mot närstående och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kraftsamla kompetens för att särskilt möta de svårigheter det innebär att verka för att ändra beteenden som är kopplade till hedersrelaterat våld och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Av regeringens proposition framgår att huvudförslagen består dels av ett införande i socialtjänstlagen (2001:453) av en bestämmelse om att det till socialnämndens uppgifter hör att verka för att personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende, dels av att det i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) och i patientsäkerhetslagen (2010:659) ska införas bestämmelser om att barns behov av information, råd och stöd särskilt ska beaktas inom hälso- och sjukvården om barnets föräldrar eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp. Vidare föreslås att det i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska införas en sekretessbrytande bestämmelse som gör det möjligt för socialtjänsten och hälso- och sjukvården att under vissa förutsättningar lämna uppgifter till Polismyndigheten som rör en enskild eller en närstående till den enskilde i syfte att förebygga att det mot den närstående begås t.ex. ett allvarligare vålds- eller sexualbrott.¹

Förslagen i propositionen har legat färdiga sedan i maj 2018 på Socialdepartementets skrivbord.² Moderaterna tillstyrker förslagen i propositionen men har tillägg och justeringar. Därtill föreslår vi bl.a. ytterligare färdigutredda förslag från Utredningen om återfallsförebyggande insatser för män som utsätter närstående för våld i syfte att skapa mer heltäckande, sammanhållna och systematiska insatser för att bättre kunna förebygga våld i nära relationer.

Det är beklämmande hur saktfärdigt regeringen hanterat de högst legitima kraven på att stärka våldsutsatta barns trygghet och att skydda kvinnor som utsätts för såväl fysiskt som psykiskt våld. Det bör i detta sammanhang förtydligas att detta självklart även gäller män som utsätts för våld i nära relationer. Moderaterna är inte kritiska mot de förslag som regeringen nu lägger fram till riksdagen och som i stora drag är hämtade ur Utredningen om återfallsförebyggande insatser för män som utsätter närstående för våld. Vi är kritiska till det regeringen inte gör och inte har gjort. Denna proposition är uppenbart otillräcklig.

Socialtjänsten har en grundläggande roll i ett väl fungerande välfärdssamhälle, i en del fall helt avgörande. Socialtjänsten är en central del av det allra yttersta skyddsnetet. Socialtjänsten ska förebygga, förhindra och bryta utanförskap. Det allra viktigaste uppdraget handlar om att skydda, stödja och hjälpa de socialt mest utsatta barnen. Att kunna stärka de utsatta barnens trygghet ska vara allra högsta prioritet. För att kunna åstadkomma detta krävs bl.a. socialpolitiska reformer – reformer som i grunden har det gemensamt att barnets bästa alltid ska väga tyngst.

Socialtjänsten i Sverige är samtidigt satt under stor press. Det ser lite olika ut beroende på var i landet man befinner sig. Den generella bilden är dock tydlig; trycket och pressen på socialtjänsten är stort och har så varit under lång tid. Många socialsekreterares vardag präglas av orimligt hög arbetsbelastning. Många inom socialtjänstens verksamheter ger uttryck för känslor av otillräcklighet, stress, osäkerhet och oro, vilket är tunga skäl till att personalomsättningen är hög. Detta riskerar i sin tur att gå ut över kvalitet, kontinuitet och rättssäkerhet. Detta ska särskilt beaktas och vägas in när regering och riksdag nu ålägger socialtjänsten ytterligare ansvar och arbetsuppgifter.

¹ Prop. 2020/21:163 Förebyggande av våld i nära relationer.

² Att bryta ett våldsamt beteende – återfallsförebyggande insatser för män som utsätter närstående för våld (SOU 2018:37).

Ett stort behov av att stärka utsatta barns och kvinnors trygghet

Moderaterna delar utredningens syn på att det återfallsförebyggande arbetet för män som utsätter närstående för våld ska utgöra en viktig del av samhällets samlade insatser för att mäns våld mot barn och kvinnor ska upphöra. Trots att syftet är stödande och förebyggande måste emellertid alltid utgångspunkten vara att de handlingar som utgör kriminella gärningar ska lagföras. Insatserna ska utgå från de våldsutsattas behov av skydd och stöd. Det överordnade målet är att våldet mot barn och kvinnor ska upphöra.³

Mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterad brottslighet är ett uttryck för den mest extrema formen av kvinnoförtryck. Den största delen av mäns våld mot kvinnor begås av någon som kvinnan har eller haft en relation till. Våld i nära relationer handlar om allvarlig brottslighet, och våldet är ett omfattande samhällsproblem. Kvinnors utsatthet för sexualbrott har ökat kraftigt de senaste åren.

Det behövs krafttag för att öka kvinnors trygghet och säkerställa att polisen utreder alla brott där kvinnor utsätts för våld och hot. Det behövs förmåga och kapacitet att utreda och klara upp fler brott och skydda fler utsatta kvinnor. Moderaterna har bl.a. föreslagit att Polismyndigheten förstärks med 10 000 fler medarbetare och att ytterligare resurser tillförs hela rättsväsendet. Men ytterligare åtgärder krävs för att skydda brottsoffren och lagföra förövarna.

Moderaterna har i riksdagen t.ex. föreslagit skärpta straff för grov kvinnofridskränkning och grov fridskränkning, därutöver att häktning ska vara obligatoriskt i fler fall än i dag. I dag är häktning obligatoriskt för brott som kan leda till minst två års fängelse. Den gränsen bör sänkas till fängelse i ett år. Därtill föreslår vi att utvisning av utländska våldsutövare ska ske inom de ramar som grundlagen och internationell rätt sätter. Kontaktförbud med fotboja ska användas i fler fall och beslutet om huruvida ett kontaktförbud ska förenas med fotboja ska utgå från en riskbedömning i det enskilda fallet.

Nedan redogör vi för Moderaternas inställning till behoven av rejält omfattande reformer för att stärka utsatta barns och kvinnors trygghet.

Moderaterna föreslår att regeringens förslag om att det i socialtjänstlagen ska införas en bestämmelse om att det till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende kompletteras med ett förslag om att socialtjänsten ska ha ansvaret för att tillhandahålla insatser riktade till våldsutövare i syfte att bidra till att de slutar att använda våld⁴ – detta i enlighet med förslaget från Utredningen om återfallsförebyggande insatser för män som utsätter närstående för våld.

Genomför färdigutredda förslag

Moderaterna noterar att Barnombudsmannen i sitt remissvar gällande Utredningen om återfallsförebyggande insatser för män som utsätter närstående för våld övergripande

³ Ibid.

⁴ Ibid, s. 18. ”Utredningen anser därför att ett uttryckligt ansvar för att tillhandahålla insatser till personer som har utsatt närstående för våld ska införas i 5 kap. 11 § socialtjänstlagen (2001:453). Syftet med en sådan reglering är att våldsutövare ska kunna erbjudas insatser som kan bidra till att de slutar att använda våld. Utredningen väljer att placera regleringen i samma paragraf som den som reglerar ansvar för våldsutsatta och barn, eftersom insatser till våldsutövare är en del av arbetet för att människor ska slippa utsättas för våld.”

var positiv till förslagen. Barnombudsmannen välkomnade särskilt förtydligandet av ansvaret för insatser till våldsutövare och betoningen av att arbetet med insatser för våldsutövare behöver utvecklas och samordnas samt att satsningar behövs kring kunskapsutvecklingen på området.⁵

Samtidigt noterar vi att Barnombudsmannen påpekade att även om utredningen i vissa delar lyfter fram ett barnperspektiv saknas fortfarande barnrättsperspektivet. Dels saknas ett perspektiv på utsatta barns rätt till skydd från våld och rätt till stöd och rehabilitering, då utredningen endast betonar barns behov, dels saknar Barnombudsmannen skrivningar om de våldsutövande männen som föräldrar, vilket är ett barnrättsperspektiv som är viktigt i sammanhanget.⁶

Moderaterna vill i likhet med Barnombudsmannen lyfta fram att forskning visar att en stor andel män som utövar våld mot kvinnor även utsätter barnen i familjen för direkt våld i form av fysiskt och/eller sexuellt våld. Att utsätta barnen för att se, höra och på olika sätt uppleva våld ses i dag som en form av psykisk barnmisshandel. Även om en våldsutövande man inte utsätter barnen direkt brister han i sitt föräldraskap och omsorgsförmåga samt har ett ansvar för barnens brist på hälsa och brist på välbefinnande.⁷ För att stärka det straffrättsliga skyddet för barn som bevittnar brott föreslår regeringen att det införs ett nytt gradindelade brott, barnfridsbrott, som innebär att det blir straffbart att utsätta ett barn för att bevittna vissa brottsliga gärningar, såsom vålds- och sexualbrott, i nära relation.⁸ Mer behöver emellertid göras.

Gemensamt för många berättelser från barn och unga som bl.a. Barnombudsmannen tagit del av är att våldet i nära relationer kunnat pågå länge utan att upptäckas. Barnen har försökt signalera, men vuxna har inte lyssnat, tagit det på allvar eller förstått. Arbetet med att upptäcka våldsutsatthet och våldsutövande är något som måste prioriteras högre.

De färdigutredda förslagen som utredningen tog fram redan 2018 men som regeringen av olika skäl valt att inte lägga fram är vi beredda att försöka skapa majoritet för i riksdagen. Det är bråttom att genomföra reformer som stärker insatserna i syfte att förbättra de våldsutsatta barnens och kvinnornas trygghet. Barn ska ha tydliga och konkreta rättigheter. Barn är rättighetsbärare. Barnets bästa ska ges högre tyngd i relation till föräldrarnas och vårdnadshavarnas intressen. Alla barn och unga har rätt att få känna trygghet. Det är vår riktning och strävan. Allt annat vore att ha för låga ambitioner. Inget utsatt barn och ingen utsatt kvinna ska lämnas i sticket.

Ge Socialstyrelsen i uppdrag att reda ut ansvaret för insatser och behandlingar som rör vården och socialtjänsten

Moderaterna föreslår att regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att reda ut ansvaret för insatser och behandlingar som berör såväl hälso- och sjukvården som socialtjänsten och vid behov föreslå hur detta ska regleras. Hälso- och sjukvården kommer i kontakt med en betydande del av Sveriges befolkning varje år. Det finns således förutsättningar för hälso- och sjukvården att upptäcka våld som uppstått i nära relationer. Erfarenheten visar att många såväl utsatta som utövare av våld mot närstående har varit i kontakt med hälso- och sjukvården i nära anslutning till det våld som utövas. Utredningens övertygelse är att

⁵ Barnombudsmannens remissvar, dnr 3.9:0473/18 Att bryta ett våldsamt beteende – återfallsförebyggande insatser för män som utsätter närstående för våld (SOU 2018:37).

⁶ Ibid.

⁷ Ibid.

⁸ Prop. 2020/21:170 Barn som bevittnar brott.

hälso- och sjukvården ska engageras ytterligare i arbetet med att upptäcka våld mot närstående. Utredningen föreslår bl.a. att frågor om förekomst av våld ska ställas oftare än vad som redan sker i dag.

Det finns emellertid redan i dag i Socialstyrelsens föreskrifter uttryckt att varje vårdgivare har ett ansvar för att fastställa rutiner för arbetet med våldsutsatta och barn som bevittnat våld. Socialstyrelsen rekommenderar att hälso- och sjukvårdens personal rutinmässigt ska ställa frågor om våld till vissa patientgrupper såsom exempelvis gravida.⁹

Människor som utövar våld mot närstående har ibland behov av kvalificerad terapeutisk eller psykologisk behandling. Sådana behandlingar är främst uppgifter för vården, medan psykosociala insatser och psykosocial behandling i första hand är socialtjänstens uppgift. Gränsdragningen mellan de behandlingar och insatser som ska utföras av socialtjänsten respektive hälso- och sjukvården är en fråga som föranleder diskussion bland dem som arbetar med insatser och behandling. Det är något som utredningen anser bör redas ut noggrant. Våld i nära relationer inträffar hela tiden, och det är i det vardagliga arbetet inom vården och socialtjänsten som det kan upptäckas. Det kräver emellertid ett systematiskt arbete utan stuprörstänk där ansvaret för insatser och behandlingar är tydligt och klart.

Utveckla möjligheten att initiera en samordnad individuell plan

Individer som utsätter eller har utsatt närstående för våld har ofta behov av strukturerade, metodiska och samordnade insatser. En sådan metodik är samordnade individuella planer (SIP). Nuvarande regelverk medger endast att socialtjänsten och hälso- och sjukvården har rätt och skyldighet att ta initiativ till att upprätta SIP. SIP kan vara en användbar metod för samordnade insatser såväl för våldsutsatta som för våldsutövare. Moderaterna anser i likhet med utredningen att arbetet med SIP därför behöver utvecklas så att fler aktörer, som Kriminalvården, kan initiera en SIP. För att säkerheten ska kunna stärkas och underlätta riskbedömningar finns det ett behov av att införa en uttrycklig möjlighet att samordna flera planer med varandra.¹⁰ Polisen ska underrätta socialtjänsten om att det finns behov av en SIP för någon som de har kommit i kontakt med. Vår bedömning är att regleringen gällande SIP även i fortsättningen ska bygga på samtycke från den enskilde.

Nationellt ansvar för samordning och kunskapsutveckling

Moderaterna föreslår att regeringen tar fram ett förslag om att inrätta ett centrum för samordning och kunskapsutveckling för insatser och behandling till personer som utsätter närstående för våld. Det är en central utgångspunkt att detta nationella centrum för samordning och kunskapsutveckling ska bedrivas inom befintlig myndighetsstruktur, förslagsvis inom ramen för Socialstyrelsens verksamhet. Detta centrum för samordning och kunskapsutveckling ska strukturerat och metodiskt samarbeta med andra kompetenscentrum och kunskapsbärande myndigheter inom området.

Arbetet med metodiska insatser riktade till våldsutövare behöver förbättras. Därtill behöver samordning ske på nationell nivå. Många olika aktörer behöver arbeta med och samarbeta kring dessa frågor. Vi delar utredningens uppfattning att det ska finnas en myndighet som tar på sig ansvaret för att samordna och prioritera arbetet och att den

⁹ Socialstyrelsens handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer.

¹⁰ Att bryta ett våldsamt beteende – återfallsförebyggande insatser för män som utsätter närstående för våld (SOU 2018:37).

aktör som bör ges denna roll är Socialstyrelsen. Myndigheten har redan ett flertal uppgifter inom detta område och en normgivande roll.

Ta fram verksamhetsspecifika riktlinjer för informationsutbyte

Moderaterna föreslår att regeringen lägger fram utredningens förslag om att ta fram verksamhetsspecifika riktlinjer för informationsutbyte inom ramen för nuvarande sekretessreglering. Nuvarande tillämpning av sekretesslagstiftningen är svår, oöverblickbar och komplicerad. Många yrkesgrupper omfattas av tjänstemannaansvar som medför att felaktig hantering av sekretess kan leda till åtal för tjänstefel. Detta får ofta till följd högre grad av restriktivitet än vad som är nödvändigt när det gäller att dela uppgifter mellan olika myndigheter. Det finns ett stort behov av tydliga riktlinjer för hur sekretess ska hanteras när samarbete och utbyte av information krävs mellan olika myndigheter i hanteringen av misstanke om våld i nära relationer. Då är det nu lagda förslaget om att införa en sekretessbrytande bestämmelse som ska göra det möjligt för socialtjänsten och hälso- och sjukvården att under vissa omständigheter lämna uppgifter till Polismyndigheten som rör enskild i syfte att kunna förebygga att det mot den närstående begås allvarliga vålds- eller sexualbrott i nära relationer otillräckligt. Det måste tas fram omfattande verksamhetsspecifika riktlinjer kring informationsutbyte.

Tillfälligt boende för våldsutövare

Moderaterna föreslår att personer som utsatt närstående för våld och som fortfarande bor tillsammans med de våldsutsatta ska hänvisas till tillfälliga boenden i de fall detta är lämpligt med hänsyn tagen till säkerheten för de våldsutsatta och om det i övrigt bedöms görbart. I takt med att arbetet med insatser och behandling för våldsutövare blir mer vanligt förekommande kan även arbetet med att hänvisa våldsutövare till annat boende komma att ta fart. Enligt nuvarande lagstiftning bygger en sådan lösning i första hand på frivillighet från våldsutövarens sida. Det leder ofta till att någon flytt inte blir av. Det ska alltid ske en noggrann riskbedömning för att kunna avgöra om det kan vara en lämplig lösning att flytta på våldsutövare. I de fall där våldsutövaren riskerar att söka upp och utsätta de våldsutsatta för ytterligare hot om våld eller våld kan det vara nödvändigt för dessa personer att vistas i ett skyddat boende, oavsett om den våldsutövande individen bor kvar i hemmet eller inte.

Stärk våldsutsatta barns trygghet

En central utgångspunkt i ett välfärdssamhälle är ansvaret för samhällets mest utsatta och svaga. Moderaterna lovar inte allt åt alla. Men vi lovar att försöka se till så att den som inte har den egna kraften får det stöd som behövs. Det gäller vuxna, men det gäller framför allt utsatta barn. I dag är det långt ifrån alltid så. Internationella studier visar att svenska barn har det bra, men vi ser också sprickorna där allt fler riskerar att falla igenom.

Hemmet ska ju vara den plats där man känner sig som allra tryggast. Varje barn som varit utsatt för brott ska erbjudas stöd och hjälp. Sällan känner sig barn så ensamma och oroliga som när de utsatts för brott av olika slag av närstående. Det kan handla om allt ifrån hot om våld till våld, grovt våld, sexuella trakasserier eller sexuella övergrepp. Särskilt viktigt är att alla barn som varit utsatta för våldsbrott av närstående snabbt ges stöd och hjälp. Detta ska ske metodiskt och strukturerat.

Ta fram en nationell handlingsplan gällande stöd till brottsutsatta barn

Moderaterna föreslår att det tas fram och genomförs en nationell handlingsplan avseende att motverka hot om våld, våld och övergrepp mot barn och unga. Det krävs ett nationellt ansvarstagande, styrning och samordning av samarbete mellan socialtjänst, polis, skola, psykiatri, vården och den ideella sektorn gällande stöd och behandling för barn som utsatts för hot om våld, våld eller övergrepp.

Vi anser att Stiftelsen Allmänna Barnhusets modell avseende stöd och behandling för barn som utsatts för våld eller övergrepp tjänar som ett gott exempel och ram för hur detta arbete skulle kunna formas och organiseras. Stiftelsen Allmänna Barnhusets modell bygger på ett barnahus där barn utreds vid misstanke om våld eller övergrepp och erbjuds stöd och behandling.¹¹

Utvecklingen av barnahus har skett snabbt. Förra året fanns det 31 barnahus på plats och 222 av Sveriges kommuner är knutna till något av dessa barnahus.¹² Kvaliteten avseende dessa 31 barnahus varierar emellertid stort, inte minst när det gäller tillgången till stöd och rehabilitering för de utsatta barnen och deras familjer.¹³ Det är bl.a. därför viktigt att det tas fram en nationell handlingsplan som kan säkerställa att alla brottsutsatta barn kan ges stöd och hjälp på ett strukturerat, långsiktigt och metodiskt sätt.

Stärk våldsutsatta barns tillgång till rehabilitering

Moderaterna föreslår att regeringen ska ges i uppdrag att ta fram en plan i syfte att barn som utsatts för våld av sina vårdnadshavare eller annan närstående vuxen ska ges tillgång till den rehabilitering som krävs för att återfå förmågan att leva ett normalt liv vilket fått sig en knäck av det våld och övergrepp som dessa barn utsatts för.

Undersök alla placerade barns hälsa

Moderaterna föreslår att man ser över möjligheten att låta varje barn genomgå en obligatorisk läkarundersökning innan en placering påbörjas, framför allt för barnets egen säkerhet men också för familje- eller jourhemmets trygghet. Därefter regelbundet återkommande hälsokontroller i syfte att bl.a. försöka upptäcka om placerade barn utsatts för hot om våld, våld eller övergrepp av olika slag.

I dag är möjligheterna att erbjuda psykiatrisk hjälp till jourhemsplacerade barn begränsade, trots att behovet har ökat med antalet barn som kommer från krigszoner eller har upplevt andra trauman. Det finns slutligen ett behov av att säkerställa att skollagen och socialtjänstlagen fungerar tillsammans och att skolpersonal är bättre informerad om placerade barns situation.

Det bör vara obligatoriskt och rutin vid hälsokontroller som genomförs inom skolan och barn- och mödravården att ställa frågor om våldsutsatthet. Det bör gälla alla barn, inte bara dem som är placerade i ett familjehem eller jourhem. För att kunna öka upptäckten av barn som utsatts för hot om våld, våld eller övergrepp krävs fortbildning av personal som möter barn och unga i t.ex. förskolan och skolan.

¹¹ Stiftelsen Allmänna Barnhuset. Stöd och behandling för barn som utsatts för våld och sexuella övergrepp – projektrapport och förslag till en modell (2019).

¹² Ibid.

¹³ Inuti ett Barnahus – en kvalitetsgranskning av 23 verksamheter. Rädda Barnen, samt Stiftelsen Allmänna Barnhuset. Det fjärde rummet – en modell för stöd och behandling för barn som utsatts för våld och övergrepp.

Genomför regelbundna nationella studier

Moderaterna föreslår att det tas fram och genomförs regelbundna nationella studier avseende våld och andra övergrepp mot närstående. Det är t.ex. en stor brist att det saknas framtagna fakta och statistik gällande hur vanligt förekommande och omfattande våld är mot barn med funktionsnedsättningar. Det ska vara ett nationellt ansvar att säkerställa denna insamling av fakta och statistik.

Det behövs en nystart – stärk skyddet för barn och unga kvinnor som utsätts för hedersrelaterat våld

Det behövs en nystart gällande det viktiga arbetet för att stärka våldsutsatta barns och kvinnors trygghet. Det gäller inte minst alla dem som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. Kvinnor och barn som utsätts för detta ska veta vart man ska vända sig och kunna känna sig trygga med att kvalificerad hjälp och stöd finns att få när man behöver det som allra mest.

Hur är det egentligen tänkt att hedersrelaterat våld ska hanteras av socialtjänsten och hur definieras hedersrelaterat våld?

Hedersrelaterat våld och förtryck kännetecknas bland annat av att det är kollektivt utövat. Det innebär att det kan vara flera förövare exempelvis i den närmaste familjen, samt att omgivningen sanktionerar eller driver på. Kontrollen av flickors och kvinnors sexualitet är central liksom att valet av partner inte är individens utan familjens eller ett större kollektivs angelägenhet. Våldet och förtrycket kan ta sig många olika uttryck: fysiskt, psykiskt, socialt och sexuellt. Det kan röra sig om en rad olika handlingar – från relativt sett vardagliga begränsningar i livet gällande klädval och socialt umgänge, till livsval som utbildning och val av äktenskapspartner samt grovt våld, inklusive dödligt våld.¹⁴

Av Socialstyrelsens handbok Socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer framgår att i ärenden som gäller den som är under 18 år och har utsatts för hedersrelaterat våld bör socialnämnden utreda bl.a. behovet av stöd och hjälp akut, därtill våldets karaktär och omfattning. Därutöver ska socialnämnden bedöma risken för ytterligare våld. Nämnden bör, med samtycke från den utsatte, ta del av polisens bedömning av risken för fortsatt våld.¹⁵ Socialnämnden ska därutöver vid behov erbjuda den som är under 18 år och har utsatts för hedersrelaterat våld stöd och hjälp i form av lämpligt tillfälligt boende som motsvarar den våldsutsattes behov av skydd med utgångspunkt i utredningen och riskbedömningen.¹⁶

Den kanske allra viktigaste frågan handlar emellertid om när vårdnadshavaren eller vårdnadshavarna ska underrättas vid misstänkt hedersvåld. Enligt 11 kap. 1 och 2 §§ socialtjänstlagen (2001:453) ska socialnämnden ”inleda utredning av vad som genom ansökan, anmälan eller på annat sätt har kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av nämnden”. En utredning ska inledas skyndsamt och vårdnadshavaren ska då underrättas. Det finns dock varken i lagen eller i förarbetena någon definition av vad skyndsamt betyder i praktiken.

Det finns dock visst lagstöd för att inte underrätta vårdnadshavaren så fort beslut om en utredning hos socialtjänsten är fattat. Om det finns misstanke om brott mot barn och

¹⁴ Våld – handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer, Socialstyrelsen.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Ibid.

en förundersökning är inledd kan detta vara ett skäl för att avvakta med att kontakta vårdnadshavaren om inledd utredning enligt nuvarande socialtjänstlag. Huvudregeln är dock att en vårdnadshavare i egenskap av part har rätt att ta del av allt material som tillförs i ett pågående ärende. Sekretessregeln tar sikte på de mest angelägna fallen, där det kan finnas behov av att skydda barnet mot vårdnadshavaren. Det kan vara fråga om särskilt integritetskänsliga uppgifter eller andra uppgifter som kan missbrukas av vårdnadshavaren på ett sätt som allvarligt skadar det utsatta barnet. Det framgår dock av lagens förarbeten att det inte är tillräckligt att barnet tycker att det är obehagligt eller tror att vårdnadshavaren kommer att vidta åtgärder som hon eller han motsätter sig.

Moderaterna föreslår att regeringen ger i uppdrag till Socialstyrelsen att skyndsamt utreda hur lagstiftningen kan förtydligas så att barn som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck ska kunna anmäla detta till socialtjänsten utan att vårdnadshavarna kontaktas.

Kraftsamla kompetens för att motverka hedersrelaterat våld

Våld som är relaterat till hederskultur innebär särskilda svårigheter när socialnämnden verkar för att den som utsätter eller har utsatt närstående för våld ska ändra sitt beteende. Regeringen bör därför säkerställa att det finns kompetens att särskilt möta dessa svårigheter.

Moderaterna föreslår vid sidan av det här ärendet att samarbete ska utvecklas på ett systematiskt och metodiskt sätt mellan skola, socialtjänst och polis samt olika frivilligorganisationer. Redan i dag finns goda exempel på detta. Detta vill vi främja och utveckla. Hedersförtryck utgör särskilt allvarliga ingrepp i barns och ungas frihet, integritet och självbestämmande. I syfte att upprätthålla och försvara släktens eller familjens heder begås omfattande övergrepp, såsom hot, våld, tvång, inlåsning och i extrema fall mord.

Hedersrelaterade inskränkningar kan emellertid också handla om att nekas att delta i skolundervisning eller att inte få ha egen fritid. Föräldrar har ansvaret för sina barns uppväxt, och respekten för föräldrars olika värderingar måste vara stor. Samtidigt kan Sverige aldrig kompromissa om alla barns rätt till lärande, personlig utveckling och kroppslig integritet. Mer måste göras för att ta itu med hedersförtrycket, och där har skolan ett särskilt ansvar.

Regeringens förslag i syfte att förebygga våld i nära relationer är långt ifrån tillräckliga. Låt oss gemensamt i riksdagen i samarbete med regeringen ändra på detta.

Camilla Waltersson Grönvall (M)

Johan Hultberg (M)

John Weinerhall (M)

Marie-Louise Hänel Sandström (M)

Ann-Britt Åsebol (M)

Ulrika Jörgensen (M)

Noria Manouchi (M)

Mats Sander (M)